

Doc. PhDr. Rudolf Vlasák osmdesátníkem

The 80th anniversary of doc. PhDr. Rudolf Vlasák

PhDr. Eva Bratková, Ph.D. / Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze (Institute of Information Studies and Librarianship, Faculty of Arts, Charles University in Prague), U Kříže 8, 158 00 Praha 5 - Jinonice, Česká republika

15. června 2016 oslaví významné životní jubileum – 80 let života – jeden z předních představitelů Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK v Praze, jeho bývalý ředitel, dlouholetý pedagog a odborník – projektant v oblasti informačních systémů, informačních služeb a informační politiky pan doc. PhDr. Rudolf Vlasák. Výročí oslaví v plné životní svěžesti a zdraví, neustálé aktivitě a pracovním elánu.

Foto Petr Matička

Narodil se 15. června 1936 v Praze. Po absolvování obecné školy byl v roce 1947 přijat ke studiu osmiletého gymnázia v Křemencově ulici v Praze 1. Z důvodu změn ve školství daných Únorem 1948 nakonec ale maturoval v červnu 1954 na Jedenáctiletce Voděradská v Praze Strašnicích.

Po maturitě nastoupil na podzim 1954 nejdříve ke studiu oboru *Inženýrské stavby* na Fakultě pozemního stavitelství ČVUT v Praze. Toto studium jej však neuspokojovalo a po jednom roce odešel pracovat ve funkci konstruktéra do Hydroprojektu, kde setrval do léta 1956. Mezitím se přihlásil díky doporučení spolužáka,

dnes významného historika Františka Svátka, na obor *Knihovnictví a čeština* na tehdejší Filologické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, který tehdy zajišťovala Katedra knihovnictví vedená jejím zakladatelem doc. PhDr. Jaroslavem Drtinou. Pětileté studium zahájil na podzim 1956 s tím, že mu původní kombinace byla s ohledem na jeho dřívější vysokoškolské studium a praxi v oblasti techniky změněna na *Knihovnictví a technologie* (výuku technologických předmětů v té době smluvně zajišťovala Vysoká škola ekonomická v Praze). Nicméně obor *Čeština* si připojil také na základě vlastního zájmu, studoval tedy nakonec obory tři. Pětileté studium ukončil v roce 1961 s vyznamenáním a červeným diplomem (Katedra knihovnictví byla již v té době součástí Institutu osvěty a novinářství UK). Zpracoval a obhájil diplomovou práci z oblasti pořadacích jazyků s názvem *Předmětový rejstřík k systematickému katalogu*. Průpravu v této specializaci zúročil v další praxi. V letech 1961–1963 vykonával dvouletou vojenskou základní službu.

Celou Vlasákovu profesionální dráhu lze rozdělit do tří období: 1) období před vstupem do Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací, ÚVTEI (1963–1969), 2) období činnosti v ÚVTEI, ÚVTEI-ÚTZ (ÚTZ – Ústřední technická základna) a v Národním informačním středisku, NIS (1969–1997) a 3) období činnosti na Univerzitě Karlově v Praze (1990–dosud) a na jiných vysokých školách v ČR.

Profesionální činnost v oblasti informačních služeb zahájil na podzim 1963, kdy nastoupil do Vědecké knihovny bývalé Vojenské politické akademie Klementa Gottwalda v Praze. Po třech letech se tam stal vedoucím Odboru dokumentace a studijně rozborových prací ze zahraničního politického tisku. Později se knihovna transformovala

na Vojensko-politické informační středisko, které zajišťovalo zejména dokumentační, studijně rozborové a rešeršní práce. V té době se R. Vlasák setkal s řadou osobností informační oblasti (např. s PhDr. Stanislavem Štinglem, CSc., Ing. Ladislavem Kofnovcem, Ing. Augustinem Mertou, CSc., Ing. Vincentem Kútíkem, Ing. Jiřím Foglem, CSc. a dalšími). Zde už získal pro spolupráci např. také Ing. Jiřího Budila, budoucího spolupracovníka v ÚVTEI. Měl ale již také možnost vyzkoušet si práci s novými technologiemi a prvními počítači, které přinášely nové výzvy. Věnoval se, kromě jiného, také otázkám nových možností tehdejších nástrojů organizace informací, zejména pak systémů předměťových hesel. V letech 1966–1967 se podílel jako projektant a spoluautor na tvorbě významného automatizovaného informačního systému *KOMPAS (Kombinovaný pořádací automatizovaný systém)*. K uvedeným otázkám publikoval v té době řadu prací, například stať *Kategoriový rozbor pojmů a stavba předmětového hesla* ve vědeckém sborníku *Knihovna* (ISSN 0139-5335, 1967, sv. 7, s. 141-184), článek *KOMPAS – Kombinovaný pořádací automatizovaný systém* v časopise *Metodika a technika informací* (1967, 3(11), 29-54), článek *Obecné principy kombinovaného pořádacího systému pro zpracování vědeckých informací na samočinném počítači (Bibliografický časopis, 1(1-2), 23-32)* aj. Praktické zkušenosti z projektu uplatnil také v rigorózním řízení (předložil rozšířenou a aktualizovanou verzi diplomové práce), které absolvoval v březnu 1968 a získal tak titul PhDr. Se svojí manželkou Blankou Vlasákovou připravil v této době k vydání rozsáhlejší metodickou publikaci *Předmětový rejstřík k Tabulkám systematického třídění pro lidové knihovny* (Praha, Státní knihovna ČSSR, 1968).

V květnu 1969 přešel R. Vlasák do Ústředí vědeckých, technických a ekonomických informací (ÚVTEI), kde setrval téměř 30 let. Zahájil tak nejvýznamnější část svého dlouhého profesionálního života. Nastoupil jako vedoucí Oddělení automatizace VTEI (vědeckých, technických a ekonomických informací) v Úseku výzkumu a racionalizace VTEI (ÚVTEI-ÚVR), jehož ředitelem byl v té době Ing. Augustin Merta. Na podzim 1970 byl krátce (do léta 1971) pověřen vedením Odboru automatizace ÚVR. Léto 1971 znamenalo pak začátek dlouhodobé spolupráce s Ing. Janem Nešickým, který se stal novým vedoucím Odboru automatizace VTEI v ÚVTEI-ÚVR. V rámci výzkumného programu ÚVTEI se R. Vlasák v letech 1969–1971 podílel jako řešitel na projektu automatizace bývalé Státní technické knihovny (výzkumný program L-1-09), jež byla v té době součástí ÚVTEI.

Na podzim 1971 se stal tvůrcem projektu *Ústřední technické základny (ÚTZ)* československé soustavy VTEI. V rámci výzkumného programu P18 – Státní informační politiky (SIP) se začal významně podílet na jeho realizaci. Provoz celé soustavy byl založen na dovozu a domácím zpřístupňování významných světových bibliografických databází (*CAS, INSPEC, COMPENDEX, Excerpta Medica – pozdější EMBASE, WPI* aj.), ale i prvních českých databází. Od roku 1973 byly poskytovány služby typu SDI, od roku 1979 také vyhledávání z databází v režimu online a od roku 1980 se ÚTZ stala online uzlem přístupu do hlavních světových databázových center té doby (*Dialog, Data-Star, Questel, ORBIT, STN* aj.). Na jaře 1972 se v nově založeném úseku ÚVTEI-ÚTZ R. Vlasák stává zástupcem ředitele a vedoucím Odboru projekce a řízení agend. Od podzimu 1978 se po výměně vedení ÚTZ (jejím ředitelem byl nově jmenován RNDr. Jaroslav Kalousek) stal vedoucím samostatného Oddělení koncepce. Vedl práce na řešení koncepce vývoje Systému ÚTZ v rámci výzkumného programu P13 – SIP. V zimě 1989 se R. Vlasák stává v novém vedení ÚVTEI vědeckým tajemníkem. Tuto funkci zastával i od léta 1991, kdy bylo zřízeno Národní informační středisko (NIS) jako pokračovatel ÚVTEI, a to až do jara 1997, kdy bylo NIS zrušeno. R. Vlasák definitivně ukončuje velmi plodnou a úspěšnou 28letou profesionální činnost ve sféře VTEI a přechází do akademické sféry.

V téměř třicetiletém období výzkumné, vývojové a řídicí činnosti v ÚVTEI-ÚTZ publikoval R. Vlasák velké množství prací k otázkám moderních informačních systémů,

jejich projektování, provozu databázových center a jejich služeb aj. Je autorem řady odborných metodických příruček a studijních nebo učebních textů, ke známějším patří například publikace *Systém ústřední technické základny čs. soustavy VTEI: Zásady, koncepce a realizace* (ÚVTEI, 1977) nebo na Slovensku vydaná práce *Možnosti využívania automatizovaných služieb VTEI v ČSSR* (ve spoluautorství s M. Jančaříkem, 2. vyd., Slovenská technická knižnica, 1988). Výsledky výzkumu a vývoje prezentoval sám nebo se spoluautory ve velkém množství článků v časopisech a periodických konferenčních sbornících, zejména pak v bývalém prestižním českém časopise *Československá informatika* (ISSN 0322-8509), který byl indexován světovými referátovými službami, jako je například INSPEC (viz například článek ve spoluautorství s J. Nešickým *Předpoklady realizace systému Ústřední technické základny v čs. soustavě VTEI*, 1973, **15**(12), 13-25). Velmi často publikoval také ve slovenských časopisech a sbornících, například v bývalém časopise *Knižnice a vedecké informácie* (ISSN 0322-807X) (viz například článek *K otázkám centralizace a decentralizace v podmínkách zavádění informačních systémů online v ČSSR*, 1982, **14**(6), 262-26, nebo článek *Perspektivy rozvoje čs. knihovnicko-informačních služeb spojené s výstavbou informačních a komunikačních vnitrostátních i mezistátních sítí*, 1987, **19**(4), 149-155 aj.). Ve spoluautorství s A. Mertou publikoval výsledky výzkumu též v prestižním britském časopise *Information Processing & Management* (článek *Problems and roles of magnetic tapes services within the concept of national automated information networks of scientific technical information*, ISSN 0306-4573, 1978, **14**(6), 465-467, [http://dx.doi.org/10.1016/0306-4573\(78\)90010-9](http://dx.doi.org/10.1016/0306-4573(78)90010-9)).

R. Vlasák byl jako expert ve výše zmiňovaných oblastech po revoluci 1989 pozván prof. Jiřím Cejpkem na tehdejší Katedru vědeckých informací a knihovnictví (KVIK) FF UK v Praze (v roce 1993 se katedra přejmenovala na Ústav informačních studií a knihovnictví FF UK). Na KVIK nastoupil nejdříve na částečný pracovní úvazek jako odborný asistent na podzim 1990. Významně se zasadil o reformu celého studia, jeho dlouholeté zkušenosti a znalosti přispěly k podstatnému rozšíření pohledu na studovaný obor, zejména o oblast vědecko-informační činnosti, oblast informačních technologií a novou oblast elektronické veřejné správy. Podílel se na přípravě nové koncepce porevolučního studijního programu a jeho zaměření. Výuku začal pravidelně vést od školního roku 1991/1992 a postupně garantoval a vyučoval nové předměty *Informační průmysl*, *Informační politika*, *Projektování informačních systémů* aj. V roce 1991 obhájil habilitační práci na téma *Světové informační systémy a služby: informační průmysl* a v roce 1992 byl jmenován docentem oboru *Vědecko-technické informace*. Odevzdaný rukopis habilitační práce byl o rok později publikován pod stejným názvem jako monografie (Karolinum, 1993, 178 s., ISBN 80-7066-801-6).

Podílel se na čile se rozvíjející mezinárodní spolupráci se západními zeměmi. Vedení ÚISK převzal po prof. Cejpkovi v roce 1994 (ředitel) a v této funkci setrval až do roku 2002. Značně se zasloužil o schválení vědního oboru *Informační věda* (1996) a získání vůbec první akreditace doktorského studia na ÚISK. Zasloužil se také o získání akreditace pro docentské habilitace (s platností od roku 2005). Dlouhodobě působil jako předseda Oborové rady oboru Informační věda. V roce 2000 zajistil přechod ÚISK do nové budovy UK v Praze 5-Jinonicích, která poskytla zvětšení prostoru pro vyučující i studenty včetně počítačových učeben a moderní společné Knihovny společenských věd T. G. Masaryka. V průběhu let, kdy se počet studentů zmnohonásobil, obhájil řadu akreditací pro bakalářské a magisterské obory v rámci studijního programu *Informační studia a knihovnictví*, který prosadil jako samostatný v rámci státní nomenklatury vysokoškolských studijních programů. V průběhu akademické dráhy byl a stále je vedoucím či školitelem velkého množství bakalářských, diplomových, rigorózních a disertačních prací. V letech 2002–2005 zastával funkci zástupce ředitele ÚISK, v letech 2005–2009 pak působil jako kmenový pedagog. V letech 1993–1997 byl členem Vědecké rady

FF UK. I v současnosti s ÚISK stále spolupracuje jako externista, stále přednáší vybrané předměty a je i nadále členem Oborové rady pro obor Informační vědy.

V období působení na ÚISK R. Vlasák publikoval řadu stěžejních odborných monografických publikací a učebních textů. Jmenovat lze úspěšnou publikaci ve dvojitým vydání *Informační dálnice a knihovny*, kterou vydal SKIP (1995, ISBN 80-85851-03-2, 1996, ISBN 80-85851-05-9), rozsáhlou monografií *Světový informační průmysl*, vydanou nakladatelstvím Karolinum (1999, 341 s., ISBN 80-7184-840-9) nebo publikaci *Informační politika: základní východiska a současnost ve vyspělých demokraciích*, která byla vydána ÚISK FF UK v elektronické formě na CD-ROM v roce 2001 v rámci programu VISK-2. V rámci téhož programu publikoval později i další učební texty v elektronické formě zveřejněné na webovém portálu ÚISK, jako například *Světové informační systémy* (2008, 22 s.), *Informační politika* (2008, 38 s.) aj. V průběhu let 1992–1997 redigoval celkem 6 svazků známého sborníku z odborného semináře *Automatizace knihovnických systémů*, které vydával SKIP v rámci řady *Aktuality*. Do mnoha svazků také sám nebo ve spoluautorství přispěl, jmenovat lze například podnětný příspěvek *Bibliografie, souborný katalog a retrokonverze v prostředí automatizovaných knihovnických sítí* (1994, s. 4–13, ISBN 80-85851-02-4). Účastnil se a přispíval často také do sborníků z tehdejší známé česko-slovenské konference s mezinárodní účastí *CS ONLINE* (například stať *FID, Internet, světová informační infrastruktura a výchova informačních pracovníků*, 1995, s. 22–28, nebo stať *Informační profese v informační společnosti*, 1997, s. 113–118). Od roku 1977 mnohokrát přispíval do další známé slovenské konference s mezinárodní účastí *INFOS* (například stať *K transformaci knihovnictví v prostředí globálních počítačových sítí*, 1996, s. 49–55, ISBN 80-85165-57-0, aj.). Přispěl i do periodických sborníků české konference *RUFIS* věnované roli univerzit v informační společnosti (například stať *Profesionální informační služby v nastupující informační společnosti*, 1997, s. 175–180, nebo stať *Věda a informační politika*, 2000, s. 6–130), do sborníku jiné významné konference ČR *INFORUM* (například *Koncepce univerzitního vzdělávání informačních pracovníků*, 2001, ISSN 1801-2213), do sborníku prestižní periodické mezinárodní konference *Internationales Symposium für Informationswissenschaft (ISI)*, která se v roce 1998 konala mimořádně v Praze (stať *Information system as economical category*, 1998, s. 501–507, ISBN 3-87940-653-7), do periodického sborníku Opavské univerzity *Acta bibliothecalia et informatica* (například stať *Nové světové koncepte informatizace a vysokoškolské vzdělávání informačních pracovníků a knihovníků*, 1997, s. 92–97, ISBN 80-85879-87-5, nebo nejnovější stať *Knihovnictví, informační profese, informační politika a vzdělávání*, 2014, s. 9–24, ISBN 978-80-7510-042-9).

Otázky vzdělávání informačních profesionálů publikoval i v zahraničních časopisech, k významným patří článek s anglickým názvem *For what professional positions should LIS schools prepare today's information specialists?* (*FID News Bulletin*, ISSN 0014-5874, 1997, **47**(4), 119–122), připravený s Dr. S. Kalkusem. Jako reprezentant ČR ve FID publikoval ve stejném časopise také jubilejní stať s názvem *National Committee of FID in the Czech Republic celebrates 100 years of FID* (1996, **46**(1–2), 45–46).

Velké množství článků publikoval R. Vlasák od devadesátých let na různorodá témata v českých i slovenských odborných časopisech, například v časopise *INFOCUS* (článek *Bílý dům, americké knihovnictví a informační politika pro 21. století*, ISSN 1211-0892, 1995, **1**(2) aj.), v časopise *I'* (například *Informační střediska nebo knihovny? Aneb s vaničkou někdy i dítě*, ISSN 0862-9382, 1996, **38**(1) aj.), v časopise *Knihnice a informace* (například *K objektivizaci hodnocení a výběru programových systémů pro automatizaci malých a středních knihoven*, ISSN 0322-807X, 1992, **24**(12), 528–532 aj.), v časopise *ITlib: Informačné technológie a knižnice* (například *Česká informační politika včera a dnes*, ISSN 1336-0779, 2011, **15**(1) aj.), v časopise *Národní knihovna*

(článek *Vysokoškolská příprava knihovníků a informačních pracovníků pro 21. století na Karlově univerzitě v Praze*, ISSN 0862-7487, 1996, 7(4) aj.) nebo ve specializovaném časopise *Karlovarská právní revue* (například článek *Informační služby a informační profese: kde všude se v soudobém informačním průmyslu prosazují*, ISSN 1801-2193, 2006, 2(3) aj.). Přispíval po celou dobu existence i do studenty založeného populárního časopisu *Ikaros* (například článek *Obor informační a inforatický – několik poznámek z terminologické historie*, ISSN 1212-5075, 2009, 13(9) aj.). Od konce roku 2014 právě v tomto periodiku zahájil zveřejňování plánované série pamětí se souborným názvem *Informační systémy a služby v Čechách: jak vstoupily do počítačového věku a jak se vyvíjely* – článků podrobně mapujících vývoj v této oblasti od roku 1966.

V době působení na ÚISK vedl také několik grantových projektů, např. mezinárodní projekt *Reforma a modernizace výuky informačních pracovníků a knihovníků na Univerzitě Karlově ke sladění programu s obdobnými školami v USA* financovaný Nadací Open Society Fund Praha, na jehož základě byla vytvořena trvalá kooperační smlouva ÚISK s prestižní „School of Information and Library Science University of North Carolina“ o výměně studentů, jež trvá do dnešních dnů.

Doc. R. Vlasák vyučoval vybrané předměty oboru *Informační studia a knihovnictví* také na Slezské univerzitě v Opavě (v letech 1993–2009), od roku 1999 působí jako externí docent také na soukromé Vysoké škole Karlovy Vary (VŠKK). V letech 1993 až 2012 vyučoval bakaláře také na Vyšší škole informačních služeb v Praze.

V letech 1992–2000 byl předsedou *Českého národního výboru FID* (Czech National FID Committee), externím členem redakční rady odborného časopisu *Naučno-technická informacija*, vydávaným Všeruským institutem vědeckých a technických informací (VINITI) v Moskvě, a do roku 1996 členem redakčních rad českých odborných časopisů pro obory informační věda a knihovnictví, např. *Československá informatika, 196* a *INFOCUS*. Po listopadu 1989 se stal spoluzakladatelem obnoveného *Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR* a poté po několik let (1990–1998) členem jeho předsednictva. V rámci SKIP vedl také v letech 1991–1998 Komisi pro automatizaci. V letech 2001 až 2009 předsedal *České informační společnosti* (ČSVTS). Je laureátem *Ceny Z. V. Tobolky* z roku 2005. V první polovině 90. let (1990–2001) pracoval jako expert Ústavu výpočetní techniky (ÚVT) UK v Praze, zejména při zavádění systému TinLib do informačních institucí. Byl také vedoucím Komise pro kybernetizaci FF UK v Praze (1994–1998).

Úctyhodné je dílo, které doc. Vlasák v průběhu dosavadní profesionální činnosti vykonal ve prospěch rozvoje našeho oboru a praktické profese. Zasloužil se významně v mnoha směrech o to, že informační i knihovnické služby, ale i vzdělávání profesionálů v ČR pokročily v minulých desetiletích značně kupředu a dostaly se na úroveň srovnatelnou se světem. K poděkování za vykonanou práci připojme i naše upřímná přání, aby jubilant ještě dlouho v tomto záslužném díle pokračoval. Na prahu devátého desetiletí mu popřejme hodně zdraví, energie, pohody, spokojenosti v osobním životě a mnoho dalších nápadů v odborné a vzdělávací práci. Budeme se těšit na další spolupráci.

BRATKOVÁ, Eva. Doc. PhDr. Rudolf Vlasák osmdesátníkem. *Knihovna: knihovnická revue*. 2016, 27(1), 93–97. ISSN 1801-3252.